

anledning. De gör det ofta möjligt att stanna kvar i det inte alltid så tillfredsställande vardagslivet (s. 189).

Kapitlet "Försvinnande" rör sig på vad som borde vara hemmarker för etnologer. Var det t.ex. inte dokumentationen av det försvinnande bondesamhället som var det definierande projektet för ämnet en gång i tiden? Detta visar sig dock vara en synvilla. Upphörandets dynamik intresserade inte den tidens forskare, det gällde i stället att ta den sista chansen att rädda det man kunde undan förgängelsen. Även nu, menar författarna, är kulturforskare märkligt ointresserade av hur saker och ting faller i glömska. Det är tillblivelsen av nya fenomen man fokuserar på. Kapitlet riktar alltså sökarljuset mot "tillblivelsens bortvända ansikte: den kulturella förslitningen, hur ting, tankar och föreställningsvärldar sakta bleknar eller blir onödigt barlast som snabbt ska lämpas överbord" (s. 194). Bland det som äger rum när ingenting särskilt händer är nämligen försvinnandet en viktig del.

Vad gör försvinnandet med oss? I kapitlet får vi möta konstnären Michael Landy, som noggrant katalogiserade och sedan destruerade varenda en av sina ägodelar. Det är jobbig läsning, tanken på att göra av med alla de saker man gillar att se på, använda och minnas kring är drabbande. Men samtidigt finns befrielse att hämta i att glesa ut i förråden. Tingen spinner nämligen sina nät kring oss människor och begränsar lika mycket som de möjliggör. I själva verket fattar vi dagligen en mängd beslut om vad som ska kastas och glömmas. Men många andra saker pyser liksom iväg utan att något aktivt har gjorts för att befordra deras avfärd. I minnets och glömskans hanteringar finns en ofta olöslig konflikt mellan önskan att bli av med saker och behovet av att ändå ha dem kvar. I detta spänningsfält uppstår något som författarna döper till *kulturell erosion*. Som tektoniska plattor skaver mot varandra, gnager också försvinnandets motstridiga känslor inom oss. Resultatet blir en komplex erfarenhet där det vi försöker glömma aldrig riktigt lämnar oss, och det vi inte vill släppa ändå oundvikligen naggas i kanten.

Kapitlet "Utvägar" är en avslutning, men den syftar inte till att skapa en sammanhängande väv av alla de trådar som boken nystat upp. Det skulle för övrigt vara mycket svårt. Drivna snarare av ett envist sökande efter nya infallsvinklar än av ambitionen att mejsla ut ett enda argument och underbygga det, har författarna samlat ihop en mängd spännande gåtor som ofta är större än sina lösningar. De böcker jag tycker bäst om brukar vara de som förutom att vara späckade med små och stora

upplysningar, dessutom inspirerar till att titta upp och fundera vidare på egen hand. Det här är den sortens bok.

Erik Ottoson, Uppsala

*Humaniora i yrkeslivet*. Fredrik Schoug (red.). Rapport nr 2008: 249. Utvärderingsenheten: Lunds universitet 2008. 151 s. ISSN 1401-775X.

Det var inte länge sedan jag undervisade etnologistudenter med målet att de skulle bli forskare. Jag berättade för nybörjarna hur man bar sig åt för att komma in på forskarutbildningen. Det var rena rama värvningskampanjen. Att de flesta, nästan alla, i själva verket senare valde en annan bana var sekundärt. Det var forskning som gällde.

Idag är det annorlunda. Nu talar jag i stället om för A-studenterna vilken användning de har av sina etnologiskunskaper i arbetslivet utanför akademien. Jag säger att vi etnologer lär ut färdigheter som vi tror att arbetsgivare efterfrågar, t.ex. att självständigt ta fram kunskap, göra inträngande intervjuer och klarsynta observationer, se på det invanda med nya ögon och skriva god svenska. Dyker det upp speciella forskarbegåvningar i lektionsalen är det snarare så att de varnas för hur svårt det är att bli (och vara) doktorand.

Den här förändringen är etnologer förstås inte ensamma om. Minskad studenttillströmning och strypningen av forskarutbildningen har de senaste åren drabbat så gott som alla humanistiska ämnen. Lärarna har därför överlag tvingats tänka om rejält. Nyfikenhet och bildningstörst är visserligen fortfarande viktiga drivkrafter för universitetsstudier, men de har fått konkurrens. De nya ledorden är "nytta", "arbetslivsanknytning", "yrkesutbildning" och "anställningsbarhet". Sådana mål ligger bakom utbildningar som det fyraåriga Kulturanalysprogrammet i Umeå och den tvååriga mastern MACA i Lund/Köpenhamn. Där får studenterna lära sig att tillämpa kulturanalys i arbetslivet.

Men vad säger studenterna själva om meningen med humanistiska studier? Vilka kunskaper och färdigheter får de i praktiken och hur användbara är de på arbetsmarknaden? Det här är frågor som Fredrik Schoug och Charlotta Zettervall ställer i en utredning om humanioras betydelser i arbetslivet. Genom intervjuer och enkäter med studenter som avslutat sin utbildning vid Lunds universitet, med betyg bl.a. från HT-området

(humaniora och teologi), har de tagit reda på vilka jobb akademikerna har fått och vilken nytta de tycker att de haft av sina kurser i humanistiska ämnen. De flesta av de tillfrågade har fakultetsöverskridande utbildningar; de har alltså kombinerat exempelvis arkitektur, teknik, naturvetenskap, psykologi, socialt arbete eller sjukgymnastik med att läsa språk, filosofi, historia, teologi – eller etnologi. En annan grupp har huvudsakligen humanistiska ämnen i sin examen.

Den skärpta och välskrivna utredningen bjuder på oväntat positiv läsning. Här gnälls det inte om ”humanioras kris”, här tas inte för givet att humanistiska utbildningar har ett värde i sig eller att det räcker med att de är allmänbildande. Utredarna formulerar i stället starka argument för vad humaniora har att ge ute i arbetslivet. Schoug och Zettervall finner också att det stora flertalet av de forna studenterna hade fått jobb inte så lång tid efter avslutad utbildning. Det gäller även dem med en renodlat humanistisk examen.

Detta är ju glädjande besked. Det finns, eller rättare sagt fanns när undersökningen gjordes, en arbetsmarknad för dem med humanistiska färdigheter. Vilka är då dessa färdigheter, som nu efter Bologna-anpassningen måste skrivas in i studieplanerna och styra undervisningen? På ett allmänt plan kan de sammanfattas som konsten att tala, skriva och tänka kritiskt, på svenska och engelska. Vidare ska studenterna lära sig att argumentera, förstå olika kulturytringar, arbeta i grupp och göra egna presentationer. Inga nyheter precis, men det blir spännande när de intervjuade akademikerna berättar om vad detta innebär konkret i arbetslivet. Där har vi som ska revidera våra studieplaner och öka utbildningarnas arbetslivsanknytning en del att lära. Och då kan vi sno utredarnas egen slutsats rätt av: ”De arbetsgivare som söker en person som kan tänka kritiskt, lösa problem, uttrycka sig väl i skrift och följa kunskapsutvecklingen inom ett fält har anledning att anställa en humanist” (s. 108).

En folkrättsjurist med studier i historia och idéhistoria och som arbetat på Balkan framhåller värdet av sina historiska kunskaper och sin källkritiska förmåga. Anställd på åklagarmyndigheten i Kosovo behövde hon kunna ifrågasätta varifrån vissa uppgifter kommit och vem som stod bakom olika dokument. Likaså anser sig en samhällsvetare som läst arkeologi och etnologi ha haft stor nytta av sina kunskaper i informationsökning och sin träning i vetenskapligt skrivande när hon var utredningssekreterare i en kommunal förvaltning.

En annan, kanske litet överraskande, humanistisk färdighet som nämns är ”social kompetens”. En sjukskö-

terska med litteraturvetenskap i bagaget berättar att det är lätt att finna samtalsämnen vid möten med patienter och en inköpschef har gjort liknande erfarenheter vid affärsförbindelser utomlands: ”Om man blir uppfattad som kunnig och intresserad så tror jag det ger bättre anbud i affären...”

Utredarna gör den intressanta iakttagelsen att humanistiska insikter också kan användas som ett medel för problemlösning i konfliktsituationer. Lärdomen är att det finns fler än ett svar på de flesta frågor. En väg- och vatteningenjör, som jobbar med att lösa trafikproblem i en stad, tycker sig ha en fördel av att förstå att uppgiften kan lösas på flera olika sätt och att det då gäller att lyssna på kollegor med andra erfarenheter och idéer. Konsten att lyssna uppmärksamt borde kanske också skrivas upp bland färdigheterna?

I intervjuerna är det flera som säger att som humanist har man fått lära sig att vända och vrida på resonemangen, inta nya perspektiv, skaffa sig distans och reflektera kritiskt kring sådant som annars tas för givet. Det är vackra ord som stämmer väl med vad vi vill lära ut. Fast det är förstås inte alla arbetsgivare som helhjärtat uppskattar ett sådant kritiskt förhållningssätt; de förväntar sig i stället att de anställda ska göra vad de blivit tillsagda. Då är förmågan att problematisera snarare en black om foten. Detta påminner oss om att humanistisk utbildning visserligen är bra att ha i många sammanhang, men att lärandet inte upphör när man lämnar universitetet. De teoretiska kunskaperna kräver praktiska erfarenheter för att bli riktigt användbara.

Billy Ehn, Umeå

Oscar Pripp & Magnus Öhlander: *Fallet Nogger Black. Antirasismens gränser*. Agora, Stockholm 2008. 109 s., ill. ISBN 978-91-89483-60-6.

Det började med att GB Glace inledde marknadsföringen av sin nya skapelse Nogger Black (”en vaniljglasspinne men där fyllningen i mitten bytts ut mot seg, SÖT lakritstrofé och det krispiga överdraget smakar av SALT lakrits”). Det var i mars 2005. Det skedde med ett formspråk – krita bokstäver på asfaltliknande bakgrund – som var tänkt att ”associera till gatukultur”. Denna lansering var inte så okomplicerad som man förmodligen hade tänkt sig. Men det är nog en öppen fråga om den därför var ett misslyckande eller en framgång.